

„Politická žena“ premiéra

Vztah Harolda Wilsona a Marcii Williamsově

Ondřej Šmigol

ÚVOD

Výzkum politických dějin, zvláště demokratických států, se často zaměřuje na čelné představitele epochy, na premiéry, ministry, vůdce opozice, poslance a další. Přesto existuje určitý druh člověka, který se ve výkladech politických dějin vyskytuje často pouze okrajově. Jedná se o poradce. Přestože mnohdy mívají nesmírný vliv, mají neustálou pozornost lidí, kteří rozhodují, fakt, že často jsou mimo zájem médií a nevystupují na veřejnosti, vede k nedocení jejich vlivu, přestože mohou vlivem konkurovat nejmocnějším ministrům.

Jedním z nejznámějších poradců a nevlivnějších lidí britských poválečných dějin byla Marcia Williamsová, dlouhodobá spolupracovnice britského premiéra Harolda Wilsona, později známá jako lady Falkenderová. Její příklad perfektně ukazuje moc, jakou mohou poradci mít nad zvolenými politiky. Vliv Marcii Williamsově byl v mnohém pozitivní, dokázala Harolda Wilsona nasměrovat správným směrem, říci mu do očí, co nikdo jiný nedokázal, dostat z něj to nejlepší. Zároveň však její osoba ukazuje problém nikým nevolených a nekontrolovaných poradců. Především v průběhu druhé vlády Harolda Wilsona osobní problémy Williamsově paralyzovaly úřad premiéra, který se ocitl v chaosu. Stala se výstrahou v britské politice, kam až poradci mohou zajít.

Od doby, kdy Harold Wilson rezignoval, se britští novináři, politologové a historici dohadují, jaký byl reálný vliv Williamsově na premiéra? Jak si nad ním udržovala moc? Nakolik ovlivňovala politiku vlády? Na tyto otázky se bude snažit odpovědět i tento článek.

Během svého života Marcia Williamsová požívala tři příjmení. Rozená byla Fieldsová, nejznámější je její druhé příjmení Williamsová, podle jejího manžela, se kterým se rozvedla, příjmení si však ponechala. Posledním jménem je lady Falkenderová, které používala poté, co se stala baronkou. Tento článek bude většinou používat označení Williamsová, ale pokud se bude odkazovat k událostem, které se staly až po udělení titulu, bude používat jméno lady Falkenderová, jak je britským zvykem.

Když v roce 1976 Harold Wilson opouštěl úřad ministerského předsedy Velké Británie, bylo jasné, že odkaz bude velmi rozporuplný. Na jednu stranu předsedal zemi v šedesátých letech, kdy ekonomika rostla, společnost byla plná optimismu, Lon-

dým se stal centrem kultury a květinové děti vše halily do dýmu bezstarostnosti. Na druhou stranu se zapsal do podvědomí jako bezskrupulózní politický machinátor, schopný říci cokoli, aby přilákal voliče, premiér, který dosáhl jen málo dlouhodobých úspěchů, jež by se daly zapsat přímo na vrub jeho vlády. Pro některé, především jeho osobní přívržence, jeho selhání mělo jasnou příčinu, jeho dlouhodobou tajemnici, spolupracovníci a poradkyni Marcii Williamsovou, později známou jako lady Falkender. „Pane Hainesi, on [Wilson] nevejde do historie jako jeden z velkých premiérů, nebýt ale té ženské, vešel by do dějin jako ten největší,¹ řekl lord Goodman, osobní právník a přítel Wilsona, Joe Hainesovi, tiskovému mluvčímu premiéra, krátce poté, co Wilson rezignoval.

Objektivní posouzení role Marcii Williamsové je dosti složité. Dva hlavní zdroje, které popisují vnitřní fungování úřadu premiéra, jsou memoáry právě Joea Hainese a deníky Bernarda Donoughue, ředitele Oddělení pro politiku při čísle deset (*Number 10 Policy Unit*), sboru poradců premiéra. Problém s těmito zdroji je, že Donoughue i Haines byli otevřeně nepřátelští vůči Williamsově a nastoupili k Wilsonovi až v pozdějších letech, tedy minuli léta, kdy vliv Williamsové, jak se shodují i její kritici, byl jednoznačně pozitivní.

Memoáry samotné Williamsové se vyhýbají veškerým kontroverzím a kreslí idylický obrázek fungování úřadu premiéra, kde si všichni pomáhali a měli se rádi. Jsou také podivuhodně nudné. Což u ženy, která byla známá svou inteligencí, intelektem, britským jazykem, štipavým humorem a schopností říci komukoli, co si o něm opravdu myslí, překvapuje.

Memoáry samotného Wilsona se tématu vztahů s jeho poradci taktéž příliš nevyjadřují. Přesto historici a Wilsonovi životopisci z velké části akceptují Hainesovo vyjádření, že „jakékoli budoucí posouzení role Harolda Wilsona jako premiéra a lídra opozice bude nekompletní, pokud plně nepochopí plný rozsah jejího vlivu“.²

PRVNÍ OBDOBÍ V OPOZICI

Marcia Williamsová se narodila v roce 1932 do rodiny northamptonshireského stavbaře Harryho Fieldse, chodila na místní *grammar school*, britskou obdobu gymnázia. I když podle všeho její rodiče byli konzervativci, sama se prohlásila za socialistku a odjela studovat do Londýna na Queen Mary's College. Přestože by se nejspíš dostala na Oxford nebo Cambridge, rozhodla se pro Londýn, aby byla co nejbližší politickému dění. Během studií vedla univerzitní labouristický klub, zamílovala se do předsedy konzervativního klubu Eda Williamse a později so ho vzala.³ Avšak poté, co Ed odjel do Kanady za prací, se jejich manželství rozpadlo. Jeho jméno, pod kterým se stala známá, si však — jak již bylo řečeno — ponechala.

1 DONOUGHUE, Bernard, *Downing Street Dairy: With Harold Wilson in No. 10*, London 2005, s. 15.

2 HAINES, Joe, *Politics of Power*, Sevenoaks 1977, s. 157.

3 PIMLOTT, Ben, *Harold Wilson*, London 1992, s. 200.

Při stěhování do Londýna byl od začátku její plán nastoupit do centrály Labouristické strany, známé jako *Transport House*, podle budovy kde sídlila. *Transport House* bombardovala dopisy a doufala, že ji přijmou.⁴ Nakonec za své přijetí do sídla Labouristické strany vděčila Jimu Callaghanovi, který měl projev pro labouristický klub na její univerzitě, a ona upoutala jeho pozornost. Callaghan ji doporučil pro *Transport House*, kde nastoupila jako sekretářka u Morgana Phillipse, generálního tajemníka Labouristické strany.⁵

Tehdy přišla nepřímo poprvé do kontaktu s Haroldem Wilsonem. Právě probíhal boj mezi dvěma křídly *Labour Party* o reorganizaci strany. Právě křídlo, které ovládalo *Transport House* a do kterého patřil i Morgan Phillips, vytrvale sabotovalo snahy levého křídla o reorganizaci, jejímž hlavním představitelem byl Harold Wilson. Williamsová se považovala za podporovatelku levého křídla a vytrvale psala Wilsonovi anonymní dopisy, kde ho varovala před machinacemi *Transport House*. Wilson však jejích rad nedbal a souboj prohrál.⁶

V druhé polovině roku 1956 se setkali poprvé osobně. Existují o tom ale dvě odlišné verze. První vyprávěl sám Wilson. Když se jednou vracel s parlamentu, spatřil Williamsovou, jak stojí na autobusové zastávce. Poznal ji jako sekretářku z *Transport House* a nabídl jí, že ji svezou domů. Joe Haines pokládá tuto verzi za méně pravděpodobnou, neboť šance, že by Wilson poznal jednu z mnoha sekretářek ze stranického ústředí, ještě z jedoucího auta, je mizivá.⁷

Druhá verze, kterou uváděla Williamsová a již uvedl v knize Wilsonův životopisec Ben Pimlott, uvádí, že se poprvé setkali na večeři, kterou uspořádala *Labour Party* při příležitosti návštěvy Chruščova a Bulganina ve Velké Británii. Williamsová byla přítomna jako zapisovatelka. Wilson jí po večeři nabídl, že ji svezou domů.⁸

Ať to bylo jakkoliv, Williamsová evidentně na Wilsona zapůsobila. Když na podzim 1956 Wilsonova sekretářka otěhotněla, nabídl uvolněné místo právě Williamsové.⁹ Tak začala její kariéra u Harolda Wilsona, která měla trvat až do konce jeho politického života a poté v menší míře i do konce jeho reálného života.

Harold Wilson byl jeden z nejperspektivnějších politiků Labouristické strany. Narodil se v roce 1916 v Yorkshiru. Na škole exceloval a přijetí na Oxford pro něj bylo samozřejmostí. Na univerzitě pokračoval ve své výjimečnosti, dostal nejlepší známky ve finálních testech a v jednadvaceti se stal jedním z nejmladších univerzitních donů [označení pro vyučujícího na univerzitách v Oxfordu a Cambridgi] v historii univerzity.¹⁰ Zároveň se začal hluboce zajímat o politiku a stal se členem Labouristické strany.

V roce 1940 si vzal svoji manželku Mary. Zdá se, že Mary nejevila o politiku prázdný zájem a pozdější život na veřejné scéně jí děsil. Když si brala Wilsona, doufala

4 Tamtéž.

5 ZIEGLER, Philip, *Wilson: The Authorised Life of Lord Wilson of Rievaulx*, London 1993, s. 120.

6 Tamtéž, s. 121.

7 HAINES, Joe, *Glimmers of Twilight: Harold Wilson in Decline*, London 2004, s. 13.

8 PIMLOTT, B., c. d., s. 199.

9 ZIEGLER, P., c. d., s. 121.

10 MOORE, Peter G., *Obituary: Harold Wilson 1916–95*, in: *Journal of the Royal Statistical Society. Series A (Statistics in Society)*, Vol. 159, No. 1 (1996), s. 165–173.

v klidný život v univerzitním městečku jako manželka hvězdného intelektuála. Wilson však potřeboval někoho, s kým mohl neustále probírat politickou situaci, řešit nejnovější politické drby a pletichařit. Takového člověka našel právě v Marcii Williamsově, která je často označována za jeho „politickou ženu“.¹¹

Wilson byl zvolen do parlamentu v roce 1945 a v roce 1947 se stal prezidentem představenstva obchodu (*President of the Board of Trade*) čili britským ministrem obchodu a členem kabinetu. Během svého působení si získal popularitu masivním rušením vládních regulací zavedených jako válečná opatření.¹² Tím zůstal do roku 1951, kdy *Labour Party* prohrála volby.¹³

Ve chvíli, kdy potkal Marcii Williamsovou, jeho kariéra uvízla na mrtvém bodě. Wilson tíhnul k levému křídlu Labouristické strany, nicméně se pokoušel manévrovat mezi oběma křídly. Pravému křídlu, které *Labour Party* tehdy ovládalo, se nezděčil a levé křídlo se na něj dívalo podezřívavě.¹⁴

Williamsová později často tvrdila, že to ona „vytvořila“ Harolda Wilsona, že bez ní by se nikdy nestal premiérem.¹⁵ Mnozí s ní souhlasili, například novinář James Margach tvrdil: „Velmi pochybuji, že by se Harold Wilson kdy stal stranickým lídrem nebýt ambiciózního strkáni, které poskytla paní Williamsová.“¹⁶ Tyto výroky musíme brát jako nadsázku. Harold Wilson, vysoce inteligentní muž, skvělý politický stratég, nejmladší don a kabinetní ministr 20. století měl jistě dostatek vlastních zkušeností, aby dosáhl nejvyšší politické mety. Avšak pomoc Marcii Williamsově byla v tomto naprosto klíčová.

Williamsová — jako původní zaměstnankyně *Transport House* — měla mnohem lepší přehled o zákulisních jednáních, drobných pŕtkách a vztazích v Labouristické straně. Také jako mladší, a ještě nedávno řadová členka strany, měla mnohem lepší představu o tom, co si myslí a chce většina členů. Byla tedy schopná udělovat Wilsonovi dobré rady a dirigovat ho skrze kuloáry moci Labouristické strany.¹⁷

Dalším velkým Wilsonovým problémem byla jistá letargie. I když měl ambice stát se lídrem strany, často upadal do nic nedělání a lenosti. Měl problémy dotáhnout své intriky do konce. Byla to právě Williamsová, kdo ho dokázal vyburcovat k akci, probudit v něm ambice a dohnat ho k boji o křeslo lídra strany. Což bylo možná složitější než se stát poté premiérem. Zorientovat se ve frakčních bojích uvnitř *Labour party* vyžadovalo úplně jiné schopnosti než vést volební kampaň proti toryům.¹⁸ Díky vlivu Williamsově se Wilson v roce 1960 — po smrti Aneurina Bevana — stal hlavní postava-

11 SANDBROOK, Dominic, *White Heat: A History of Britain in the Swinging Sixties*, London 2006, s. 38.

12 IRVING, Henry, *The Birth of a Politician: Harold Wilson and the Bonfires of Controls, 1948–9*, in: *20 Century British History* (2014) 25 (1): s. 87–107.

13 MOORE, P. G., c. d., s. 168.

14 HEPTONSTALL, Geoffrey, *Britain's Forgotten Prime Minister: Harold Wilson*, in: *Contemporary Review*, June, 2012, Vol. 294, Iss. 1705, s. 187.

15 HAINES, J., *Politics...*, s. 161–162.

16 ZIEGLER, P., c. d., s. 121.

17 Tamtéž, s. 182.

18 HAINES, J., *Politics...*, s. 161–162.

vou levého křídla Labouristické strany a po nečekané smrti stranického lídra Hugh Gaitskella se stal hlavou celého labouristického hnutí.¹⁹

Marcia Williamsová se rychle stala něčím víc než obyčejnou sekretářkou. Řídila jeho denní rozvrh, kontrolovala přístup k němu, byla jeho šéfporadkyní, starala se o jeho finance, Wilson se stal na ní do velké míry závislý.

PRVNÍ VLÁDA HAROLDA WILSONA

V roce 1964 Labouristická strana vyhrála volby a Harold Wilson se stal premiérem. Jistou zásluhu na tom měla i Williamsová, která byla jednou z hlavních šéfů kampaně. Novinář Anthony Howard vzpomínal, že „kampaně ve skutečnosti řídili dva lidé, Harold Wilson a Marcia Williamsová“.²⁰ Byl prvním britským ministerským předsedou, který si s sebou do úřadu přivedl velkou skupinu lidí a poradců, kteří nebyli součástí státní správy. Do jisté míry to byla nutnost. *Labour Party* se dostala k moci po třinácti letech nepřetržité vlády konzervativců. Wilson ve státní správě takřka nikoho neznal a nevěděl, jestli jim může věřit. To byl rozdíl od předchozího labouristického premiéra Clementa Attleeho, který byl vicepremiérem ve válečném kabinetu Winstona Churchilla a se státní správou byl tedy dobře obeznámen.²¹

Státním úředníkům se přirozeně nelíbilo, že jiná skupina lidí si nárokuje pravomoci, které považovali za své. Skupina poradců a státních úředníků kolem premiéra se tedy takřka okamžitě ocitla v otevřeném boji. Hlavní osobou, která tento boj vedla, se stala Marcia Williamsová. Zápas se vedl o nejrůznější malichernosti, které ale v celkovém součtu určovaly, kdo bude mít v úřadu premiéra rozhodující slovo. Jedním z takových byl spor, jaký bude oficiální titul Williamsové. V opozici se její funkce jmenovala „soukromá tajemnice lídra strany“ (*Private Secretary to the Leader of the Party*), jenže pozice „soukromý tajemník“ již v kanceláři existovala a státní správa argumentovala, že by bylo matoucí, kdyby se tímto titulem honosila i Marcia Williamsová a přitom zastávala úplně jinou funkci. Stejný případ byl i s titulem „osobní tajemnice“ (*Personal Secretary*). Nakonec byl Williamsově přisouzen titul „politické a osobní tajemnice premiéra“ (*Political and Personal Secretary to the Prime Minister*).²²

Svůj dlouhodobý boj nakonec vyhrála a celá státní správa se před ní třásla. Joe Haines vzpomínal, jak poté, co otěhotněla a přestala docházet do čísla deset, byla cítit mezi mandaríny velká úleva a ryzí radost, že se jí na chvíli zbavili.²³ Z dlouhodobého hlediska však vykonala Williamsová velkou službu nejen Wilsonovi, ale i všem bu-

19 HEPPELL, Timothy, The Labour Party Leadership Election of 1963: Explaining the Unexpected Election of Harold Wilson, in: *Contemporary British History*, Vol. 24, No. 2, June 2010, s. 151-171.

20 SANDBROOK, D., *White Heat...*, s. 14.

21 BLICK, Andrew, *Harold Wilson, Labour and the Machinery of Government*, *Contemporary British History*, 20:3, 2006.

22 FALKENDER, Marcia, *Downing Street in Perspective*, London 1983, s. 88.

23 HAINES, J., *Glimmers...*, s. 11.

doucím premiérům. Týmy poradců mimo státní službu se staly samozřejmostí a další premiéři se mohli spolehnout na lidi, kterým věřili, a ne na nevolené úředníky.

Na nepřátelství, které muselo panovat mezi Williamsovou a státní službou, poukazuje i to, že se v osmdesátých letech stala poradkyní kultovního britského seriálu *Jistě, pane ministře/premiére*. Seriál, který čerpal i z jejich zkušeností, zobrazuje státní správu jako obstrukční a do sebe zahleděnou síť „chlapců, kteří spolu mluví“ a shlíží na všechny ostatní.²⁴

Ve vládě se moc Williamsově ještě znásobila. Mohla zamezit přístup k premiérovi komukoliv s výjimkou kabinetních ministrů. Měla velký vliv na jeho personální politiku. Řídila jeho denní režim a sloužila jako spojka se stranou. Kromě toho, že si zachovala v podstatě stejnou funkci, jakou měla v opozici, šéfporadce Harolda Wilsona, stala se rovněž neoficiální hlavou toho, čemu se začalo říkat „kabinet v kuchyni“ (*kitchen cabinet*).

Jednalo se o neformální sdružení poradců Harolda Wilsona, některých ministrů a mladých poslanců. I když byl „kabinet v kuchyni“ občas demonizován jako alternativní centrum moci oproti volenému kabinetu ministrů, ve skutečnosti se jednalo spíše o myšlenkový trust, kde si mohli poradci Harolda Wilsona volně vyměňovat nápady, drby, informace a názory. Jako neformální fórum pro výměnu názorů byl „kabinet v kuchyni“ rozhodně důležitý a jeho nápady mohly ovlivnit premiéra, ale mocí se regulérnímu kabinetu rozhodně nemohl rovnat.

Přes své jméno se „kabinet v kuchyni“ (jméno bylo přeneseno z USA, kde bylo poprvé použito ve třicátých letech 20. století pro skupinu poradců prezidenta Jacksona, která se opravdu scházela v kuchyni) se nejčastěji scházel v kanceláři Williamsově. Počet členů velmi kolísal a stejně nic jako oficiální členství neexistovalo, takže se jen těžko určuje, kdo do něj patřil. Častými členy však byli Thomas Balogh, ekonom z Balliol College v Oxfordu, Trevor Lloyd-Hughes, tiskový tajemník premiéra, Gerald Kaufman, pozdější poslanec, Andrew Graham, další ekonom z Oxfordu, John Allen, výzkumník z *Transport House*, George Wigg, veterán *Labour Party*, a poslanci Harold Davies a Judith Hartová. Mezi občasnými návštěvníky dýchánků u Williamsově rovněž patřili ministři Tony Benn, Barbara Castleová, Richard Crossman a Peter Shore.²⁵ Wilson občas zavítal, aby promluvil se svými nejbližšími poradci, ale většinou se setkání odehrávala bez jeho účasti. Podle jednoho státního úředníka se atmosféra schůzek „blížila univerzitní koleji, kde se moderní don schází s chytřejšími bakaláři“.²⁶

Dne 1. ledna 1969 nastoupil Joe Haines do úřadu premiéra jako zástupce Lloyda-Hughese a v roce 1969 přebral jeho pozici tiskového tajemníka. Ironicky ho na místo nejspíše doporučila Marcia Williamssová, jejímž hlavním kritikem se později stal. Nicméně i on uznává, že tehdy byla pro kancelář velkým přínosem, nemohl ji než obdivovat: „Po nějaký čas byl můj obdiv pro její naprostý mozkový výkon značný, takže nepodmínečný.“²⁷ Zpočátku zkazkám, jaké o ní kolovaly, především mezi státními

24 *Comedy Connections*, 2. díl, 6. série, vysíláno 25. července 2005 na BBC One.

25 PIMLOTT, B., c. d., s. 338.

26 Tamtéž, s. 341.

27 HAINES, J., *Politics...*, s. 165–166.

úředníky, například že šikanovala „holky ze zahradního pokoje“, jak se říkalo písáčkám v čísle deset, nepřikládá velkou váhu.²⁸

Poprvé prý spatřil Williamsovou tak, jak ji znali ostatní během labouristické stranické konference v roce 1969. Během diskuse nad připravovanou premiéřskou řečí, kterou měl Wilson přednést další den, se v místnosti mocně kouřilo. Harold Wilson a Tony Benn bafali ze svých dýmek a zbytek mužů vychutnával doutníky. Zničehonic prý Marcia Williamsová vybuchla vzteky, začala nadávat na kouř, který jí škrábal v krku, následně zkritizovala všechny a všechno, ale především připravovanou řeč premiéra, ohlásila, že jede domů, což také udělala a odjela zpět do Londýna.²⁹

Je to ukázka toho, jak pravidelně probíhala diskuse mezi Wilsonem a Williamsovou. Velmi často se stávalo, že Williamsová na Wilsona řvala, tropila scény, vyhrožovala a ponižovala Wilsona. V jejich konfrontacích byly jejich role často obráceny. Zdálo se, že Williamsová vystupovala z pozice moci a Wilson tiše přijímal výbuch hněvu. To přirozeně šokovalo všechny, kteří toho mohli být svědky, zvláště státní správu, pro kterou bylo nepředstavitelné, že by na předsedu vlády mohl někdo zvýšit hlas.³⁰

Příkladem její drtivé upřímnosti je výměna mezi ní a Wilsonem ohledně návrhu dopisu z ministerstva zahraničí. „Tato verze je strašlivá. Přikládám novou verzi, kterou jsem nadiktoval,“ napsal Wilson. „Ta verze není strašlivá. Tvoje je. Neschvaluji novou verzi, jelikož je buď bezobsažná, nebo stejná jako dřívější verze.“³¹ Lidé, kteří byli svědky těchto bouřlivých výměn, nicméně uznávají, že její rady byly téměř vždy přesné a nápomocné. Jak vzpomínal Geoffrey Goodman: „Příliš často se Wilson spoléhal na whitehallské klepy, které usilovně sbírali a k jeho uším donášeli George Wigg a významněji Marcia Williamsová. Přesto nemám pochyby, že mnoho z toho, co paní Williamsová tehdy pochytila, bylo velmi blízko pravdě. Její politické antény byly pozoruhodné a jejím zdrojům se nemohlo nic rovnat...“³² Problém nebyl s obsahem jejích rad, ale formou, jakou je podávala. Také se zdá, že během prvního volebního období se dokázala ještě hlídat a veřejných konfrontací nebylo tolik. To se změnilo poté, co Labouristická strana prohrála v roce 1974 volby.

DRUHÉ OBDOBÍ V OPOZICI

Léta v opozici rozhodně neprospěla hladkému fungování kanceláře Harolda Wilsona. Válka mezi Joem Hainesem a Marcií Williamsovou se rozhořela naplno, což mohlo jen uškodit práci lídra opozice. Po volbách měla Williamsová krátké zaváhání, zda chce naplno pokračovat v politické práci. Nabídla Hainesovi, aby se stal ředitelem Wilsonovy

28 HAINES, J., *Glimmers...*, s. 11.

29 HAINES, J., *Politics...*, s. 168.

30 PIMLOTT, B., c. d., s. 205.

31 ZIEGLER, P., c. d., s. 181.

32 GOODMAN, Geoffrey, *From Bevan to Blair, Fifty Years Reporting from the Political Frontline*, London 2003, s. 133.

kanceláře a staral se o její chod. Další den však již řídila vše ona a tvářila se, jako by její nabídka nikdy neexistovala.³³

Právě z doby opozice pochází řada historek o chování Williamsové v memoárech Hainese. Na tyto příběhy je potřeba hledět kriticky, neboť jak Haines sám přiznává, nejsou objektivní. Většinou jsou tyto historiky tak neuvěřitelné, že si je Haines celé nemohl vymyslet, i když si je mohl samozřejmě přikrášlit. Také většinou je potvrzuje ve svých denících Bernard Donoghue, který je ale v mnoha případech získal od Hainese. To znamená, že pokud Haines lhal, činil tak přes třicet let bez toho, že by pozměnil svou výpověď, čemuž se nechce věřit.

Jeden z příběhů, spíše komický, který však dobře ilustruje vzrůstající drzost Williamsové, nastal, když Wilson zavolal Williamsové uprostřed noci a vzbudil ji. Sice otravné, ale očekávatelné u premiéra jedné z nejmocnějších zemí na světě. Williamsová počkala hodinu a poté mu zavolala zpět, „aby zjistil, jak se mu to líbí“.³⁴

Další neuvěřitelnou událostí bylo, když Williamsová odmítla vydat osobní dokumenty Harolda Wilsona, které měla u sebe, poté, co *Labour Party* prohrála volby. Nakonec se Harold Wilson za pomoci jejího bratra Tonyho Fieldse vloupal do její garáže a dokumenty ukradl zpět.³⁵

S jejím bratrem se váže ještě jedna příhoda. Tony Field se ženil se ženou, kterou Williamsová neschvalovala. Na svatbu letěla Williamsová soukromým letadlem společně s Wilsonovými, kteří byli rovněž pozvaní. Na místě Williamsová řekla bratrovi: „Dobře sis to zařídil, ode mě nic nedostaneš,“³⁶ a odletěla zpět do Londýna, bez Wilsonových. V Londýně si spletla východy a zamířila na mezinárodní přílety, kde po ní vyžadovali pas, který neměla. Nakonec pro ni musel přijet vlakem Harold Wilson a zaručit se za ni. Později její bratr nemohl najít pasy a letenky na svatební cestu. Přesvědčen, že je Williamsová ukradla, zavolal na svoji sestru policii. Williamsová letenky i pasy klidně předala, tvrdíc že je pouze uschovala.³⁷

Během let v opozici Wilson najmul dva ředitele kanceláře, již oba byli nuceni odejít kvůli Williamsové. Prvním byl její bratr Tony Field, který se odmítl podřídit svojí sestře a po několika měsících podal výpověď, jelikož s ní nebyl schopen spolupracovat. Druhým byl Ken Peay, úspěšný podnikatel, který nabídl své služby Wilsonovi zadarmo. Podle Hainese se stal nelepším manažerem, kterého kancelář kdy měla. „Byl účinným řešitelem problémů a nemilosrdným hledačem řešení.“³⁸ Jedním řešením, které našel, bylo vyhodit Marcii Williamsovou, kterou začal považovat za jeden z hlavních problémů Wilsonovy kanceláře. Postavil lídra opozice před ultimátum, buď půjde ona, nebo on. Odešel Peay.³⁹

Zároveň Williamsová přišla o jednu z jejích největších předností. Během let v opozici přestala docházet do kanceláře a pracovala čím dál více z domova. Tím ztratila

33 HAINES, J., *Glimmers...*, s. 33.

34 HAINES, J., *Politics...*, s. 177.

35 HAINES, J., *Glimmers...*, s. 140.

36 Tamtéž, s. 65–67.

37 Tamtéž.

38 Tamtéž.

39 Tamtéž.

kontakt na řadové poslance a členskou základnu a nemohla tedy již udělovat dobré rady Wilsonovi, jak si vést ve vnitrostranických půtkách.⁴⁰

Přesto všechno její vliv na Wilsona a fungování jeho týmu byl stále pozitivní. Jak uznává i Haines: „Jakékoliv hodnocení napsané, řekněme, na konci února 1974, nemohlo být celé špatné.“⁴¹

Premiér Heath vyhlásil volby na únor 1974, poté co horníci vyhlásili stávkou proti konzervativní vládě. Volební kampaň v roce 1974 byla asi poslední příležitostí, kdy Wilsonův tým dokázal pracovat dohromady a táhnout za jeden provaz. Do týmu přibyl taktéž nový člen, Bernard Donoghue, původně vyučující na *London School of Economics*. „Pro všechny z nás, včetně Marcii, to znamenalo patnáctihodinový den, ale obnovená, v tomto případě dočasná, sounáležitost byla ukována mezi námi, což z toho učinilo nejen snesitelné období, ale příjemné,“⁴² napsal o kampani Haines. Williamsová s ním souhlasí: „Ty večery [během volební kampaně — pozn. O. Š.] byly nejlepšími částmi dne. My tři, já, Joe a Bernard, jsme se hodně smáli — já sama jsem si to rozhodně více užívala než předešlé volební kampaně, kterých jsem se účastnila.“⁴³

DRUHÁ VLÁDA HAROLDA WILSONA

Tato idyla dlouho nevydržela. Je to právě druhá vláda Harolda Wilsona, během které Williamsová získala pověst nezvladatelné fúrie, která svými výbuchy hněvu a hysterickými záchvaty paralyzuje vládu. Z tohoto období rovněž pochází nejvíce historek o jejím naprosto šíleném chování.

Často volala Wilsonovi na oficiální recepci, summity a jednání, aby s ním řešila krizi doma, často pouze imaginární. Večere na britské ambasádě v Paříži, při příležitosti státní návštěvy Wilsona ve Francii, byla jednou pozdržena o 40 minut, neboť premiér telefonoval se svou tajemnicí.⁴⁴

Zároveň za dva roky druhé vlády Harolda Wilsona vzniklo kolem Williamsové několik skandálů, které způsobily vládě těžkosti. K nim Wilson však často přispěl svým rozhodnutím bránit Williamsovou za každých okolností.

První velkou kauzou byl „skandál s pozemkovými spekulacemi“ (*Land deal scandal*). Bratr Williamsové byl vzděláním geolog. V šedesátých letech koupil pozemky s haldami poblíž Wigamu. Jeho plán byl haldy těžít a prodávat jako surovinu na opravy cest. Když na začátku sedmdesátých let haldy vytěžil, začal se rozhlížet, co s pozemky dále. Ozvalo se mu několik nadějných kupců. Nakonec se dohodl s Reginaldem Milhenchem. Jenže se ukázalo, že je to podvodník. Podařilo se mu obstarat hlavičkový papír z čísla deset a zfalšovat dopis od premiéra, kde Harold Wilson měl vyjadřovat celému podniku podporu. Rovněž partnery ve firmě Tonyho Fieldse byly jeho sestry, jež obě dvě pracovaly pro premiéra. Peggy Fieldsová byla osobní tajemnicí

40 HAINES, J., *Politics...*, s. 177.

41 Tamtéž, s. 186.

42 Tamtéž, s. 191.

43 FALKENDER, M., c. d., s. 66.

44 HAINES, J., *Glimmers...*, s. xv.

Mary Wilsonové. Vláda taktéž připravovala znárodnění některých pozemků, mezi něž měl spadat i ten Tonyho Fieldse. Vše nasvědčovalo tomu, že Fields má vnitřní informace přímo z vlády a využívá je ke spekulaci. Nic z toho nebyla pravda. Vyšetřování prokázalo, že nikdo ze sourozenců Fieldsových se ničeho nelegálního nedopustil. Milhench byl odsouzen za padělatelství.⁴⁵

Než se vše vysvětlilo, britský tisk z toho dokázal udělat obrovský skandál. Fleet Street (zkratka pro britský tisk, neboť na Fleet Street sídlila většina redakcí) Williamsovou nenáviděla, neboť bránila v přístupu k premiérovi a pohrdala tiskem. Jakmile novináři „zavětřili krev“, zaútočili. Výsledkem bylo několikatydenní obléhání domu Williamsově novináři. Wilson pouze „přilil olej do ohně“ poté, co se rozhodl učinit prohlášení na její podporu v Dolní sněmovně, čímž sám sebe do skandálu ještě více uvázal.⁴⁶

Tato „kauza“ taktéž byla poslední příležitostí, kdy se Wilsonův tým semkl. Lidé kanceláře premiéra jezdili k Williamsově domů ji utěšovat a vozili jí dárky. Tohoto se účastnil jak Joe Haines, tak Bernard Donougue.

Další skandál s touto kauzou přímo souvisel. Zdá se, že alespoň částečně jako utěšení za popotahování celonárodním tiskem se Wilson rozhodl povýšit Marcii Williamsovou do šlechtického stavu. Napříč Whitehallem to vzbudilo směsici pobavení a děsu. Haines s Donoughuem argumentovali proti udělení pairství. I když uznávali, že Williamsová si titul za služby premiérovi zaslouží, mysleli si, že by se měl udělit až v rámci „rezignačního seznamu vyznamenání“, kdy premiér tradičně udílí tituly těm, co mu osobně sloužili.⁴⁷ Taktéž argumentovali, že by tím ohrozil svou schopnost jí chránit před veřejností, jak bylo jeho zvykem. Místo ve sněmovně lordů by z ní udělalo veřejnou osobu. Wilson tyto námitky odmítl.

Stejně tak odmítl deputaci státních úředníků, kteří k němu přišli, aby se pokusili mu udělené baronství vymluvit. Stávající lordi to brali jako znehodnocení jejich postavení. Noviny to považovaly za důkaz, že se premiér již dočista zbláznil.⁴⁸ Podle Joea Hainese dal najevo svou nelibost i Buckinghamský palác, když dal vědět, že „pokud by si předseda vlády přál o tomto změnit názor, tak samozřejmě kdykoliv může“.⁴⁹

Wilson svůj názor nezměnil. Byl rozhodnut tímto povýšením všem vytrít zrak. Několik měsíců poté byl Wilson v televizi tázán, zda to byl jeho způsob jak ukázat Harveyho Smithe. Harvey Smith byl britský jezdec, který proslul tím, že ukázal rozhodčím dva zdvihnuté prsty, britský ekvivalent vztyčeného prostředníčku. „Slova Harvey Smithe rozhodně byla použita,“ odpověděl premiér.⁵⁰

Williamssová využila tuto příležitost, aby znovu ponížila Wilsona. Sám premiér napsal návrh jejího akceptačního dopisu, ze kterého poté vyškrtla slovo „šťastně“, aby

45 ZIEGLER, P., c. d., s. 404.

46 SANDBROOK, Dominic, *Seasons in the Sun: The Battle for Britain, 1974–1979*, London 2013, s. 63.

47 HAINES, J., *Glimmers...*, s. 90.

48 PIMLOTT, B., c. d., s. 631.

49 HAINES, J., *Glimmers...*, s. 90.

50 PIMLOTT, B., c. d., s. 631.

to vypadalo, že ocenění přijímá se sebezapřením.⁵¹ Wilsonovi však baronství pro jeho věrnou služebnici evidentně udělalo radost, stejně jako Williamsové, která si zvolila titul baronka Falkenderová.

Nakonec celá kauza odezněla. Protesty proti udělení baronství byly poháněny hlavně osobní animozitou vůči lady Falkenderové. Nikdo nemohl zpochybňovat, že si své pairství zasloužila. Baronství za takřka dvacetiletou službu pro jednoho z předních státníků bylo v Británii samozřejmostí. Přes obtížnou osobnost lady Falkenderové morálně byla bez úhony a místo ve sněmovně lordů dostali, předtím i potom, mnohem nevhodnější kandidáti. Bernard Donoughue si do deníku poznamenal: „Většina novin měla zprávu o Marcii jako jejich hlavní zprávu na přední straně — ‚lady Marcia‘ hlásala většina z nich — spolu s obvyklými zprávami o šokovaných poslancích. Můj pocit je, že se to odehrálo celkem dobře. Většina lidí to nebere příliš vážně.“⁵²

Poslední velký skandál, který nejspíše navždy poškodil reputaci jak lady Falkenderové, tak Harolda Wilsona, se odehrál na konci Wilsonovy vlády a rovněž zahrnoval udělování titulů. Dne 16. března 1976 Wilson nečekaně ohlásil, že odstupuje z pozice premiéra. Pro zemi to byl šok, neboť zrovna neprobíhal žádný skandál, žádné stranické půtky. Téměř okamžitě se vyrojily spekulace o konspiraci a zákulisním tlaku. Zdá se však, že důvody, které uvedl Wilson při své rezignaci, byly pravdivé. Wilson se cítil psychicky i fyzicky vyčerpán, možná počáteční znak rozvíjející se Alzheimerovy nemoci, na jejíž následky v roce 1995 zemřel. Taktéž vždy tvrdil, že vrcholní politici by měli ukončit svou kariéru v šedesáti letech, kterých dosáhl 11. března. Roli mohla hrát i jeho manželka, která vždy jeho politickou kariérou trpěla.⁵³ Žádná velká konspirace se však nekonala.

Jak velela tradice, Wilson udělil řadu titulů v rámci tradičního „rezignačního seznamu vyznamenání“. Ten Wilsonův se stal nejkontroverznějším v dějinách. V rámci těchto seznamů premiér odměňuje ty, co mu osobně sloužili, zasloužilé politiky, a labourističtí premiéři směsici odborových vůdců, aktivistů a dalších sympatizantů labouristického hnutí. Wilson vyznamenal čtyřicet dva lidí, z toho s třiceti třemi nebyl problém. Zbytek však rozpoutal bouři, zvláště na levici. Jednalo se o směsici lidí ze showbyznysu a velkopodnikatelů. Jejich vazby na Labouristickou stranu byly velmi vratké nebo vůbec žádné. Pairství obdrželi sir George Weindenfield, Wilsonův nakladatel, manažeři ze showbyznysu Lew Grade a Bernard Delfront, profesor ekonomie John Vaizey, který byl Wilsonovým velkým kritikem, a podnikatelé sir Joseph Kagan a sir Max Rayne. Rytířskými tituly byli odměněni podnikatelé James Goldsmith, Eric Miller a James Hanson. To rozčílilo Labouristickou stranu. Považovala jména na seznamu buď za velkokapitalisty, proti kterým mělo labouristické hnutí bojovat, nebo za šašky bez vazeb na socialismus. Dvě jména byla obzvláště pochybná. Joseph Kagan byl v roce 1980 odsouzen za zpronevěru a Eric Miller v roce 1977 spáchal sebevraždu během vyšetřování z podvodu.⁵⁴ „Jediným tahem Wilson poškodil sněmovnu lordů, systém vyznamenání, Labouristickou stranu, židovskou obec a sebe,“ stěžoval si je-

51 DONOUGHUE, B., c. d., s. 126.

52 Tamtéž, s. 128.

53 SANDBROOK, D., *Seasons...*, s. 419–420.

54 PIMLOTT, B., c. d., s. 687.

den z Wilsonových kolegů. Konzervativní opozice šládlila Wilsona otázkami typu, kdy dostane vyznamenání Wilsonův labrador Paddy.⁵⁵

Parlamentní komise pro kontrolu vyznamenání, včetně labouristických členů, měla výhrady proti polovině jménům na seznamu.⁵⁶ Královna dala najevo svou nelibost, když vzkázala, že premiér si může jména kdykoliv rozmyslet.⁵⁷

Velmi rychle začali cirkulovat zvěsti, že tato jména na seznam přidala baronka Falkenderová. Během veřejné kritiky seznamu Joe Haines poznamenal, že viděl seznam lidí, kteří později dostali ocenění, napsaný na levandulovém poznámkovém papíře, jaký používala lady Falkenderová.⁵⁸ Pojem „levandulový seznam“ se okamžitě vžil a nikdo již neřekl Wilsonovu rezignačnímu seznamu jinak než levandulový. Sama lady Falkenderová tvrdila, že používala růžový papír, a Hainesova manželka ho poučila, že barva byla ve skutečnosti liliová, „levandulový seznam“ jako novinářská zkratka však zůstal.

Haines a Donoghue trvali na tom, že seznam byl lady Falkenderové. Mezi objektivnější svědky, že ke kompilaci listiny přispěla baronka, patří lord Shackleton, který byl předsedou komise pro kontrolu vyznamenání. Ten vzpomínal, že při hájení seznamu Wilson prohlásil něco ve smyslu: „Tak jako tak to není můj seznam.“⁵⁹

Mnoho jmen na seznamu znala lady Falkenderová osobně, na rozdíl od Harolda Wilsona. Podle Hainese byla baronka fascinována showbiznysem, což vysvětluje jména z tohoto prostředí. John Vaizey se dostal na seznam prý díky tomu, že pomohl baronce najít místo na soukromé škole pro její syny.⁶⁰

Skutečnost, že seznam byl napsaný na papíře a v rukopise lady Falkenderové, není žádným usvědčujícím důkazem, že se jednalo o listinu jí vymyšlenou. Wilson často diktoval své myšlenky podřízeným. Či to byl seznam, se zřejmě nikdy nepodaří uspokojivě vysvětlit, i když je pravda, že baronka Falkenderová měla dost velký vliv, aby tam dokázala několik sobě blízkých jmen dosadit.⁶¹

Politicky to však byl Wilsonův seznam a konečnou zodpovědnost za něj musí nést on. Wilson ho s konečnou platností schválil. Jednalo se z jeho strany o hrubý a nepromyšlený omyl, kdy těžce poškodil svůj politický odkaz.

Z funkce spolu s Wilsonem odešla i lady Falkenderová. Novináři, politologové a historici si od té doby kladou otázku, jak velký byl její vliv na fungování státu. Nakolik doopravdy ovlivňovala Wilsonova rozhodnutí? V britském systému se vážná rozhodnutí dějí v rámci kabinetu a na ten jako celek lady Falkenderová vliv rozhodně neměla. Měla však nesmírný vliv na premiéra, jenž byl jeho předsedou. Nelze vysledovat konkrétní rozhodnutí, které by Wilson změnil nebo udělal na základě tlaku od baronky. Měla však velký vliv na výběr jeho poradců, kontrolovala přístup k němu a neustále dávala najevo své názory. Je jisté, že tímto dokázala usměrňovat Wilso-

55 Tamtéž, s. 688.

56 ZIEGLER, P., c. d., s. 496.

57 Tamtéž, s. 497.

58 DONOUGHUE, B., c. d., s. 126.

59 ZIEGLER, P., c. d., s. 497.

60 HAINES, J., Glimmers..., s. 127.

61 SANDBROOK, D., Seasons..., s. 437.

novu celkovou politiku. Možná ještě vážnější byly její scény a nepřátelství s kolegy, které vedlo k tomu, že ve druhém volebním období se kancelář premiéra stala takřka nefunkční. To rozhodně muselo mít negativní vliv na Wilsona, který začal více pít a před jednáním s lady Falkenderovou se často posílil skleničkou brandy.⁶² Bernard Donoghue se později rozplýval nad novým premiérem James Callaghanem, neboť dokázal rychle udělat z kanceláře premiéra dobře fungující instituci.⁶³

VLIV LADY FALKENDEROVÉ

Lady Falkenderová jistě byla pozitivním přínosem během první Wilsonovy vlády i během jeho let v opozici. Během druhého období se však stávala stále více nevladatelnou a přítěží. Závažnost situace ilustruje příběh, který nezávisle na sobě popisují jak Haines, tak Donoghue. Joe Stone, osobní lékař, jim nabídl, že by mohl problém „Marcia“ vyřešit. Mohl by se jí zbavit takovým způsobem, aby to vypadalo, že to bylo z přirozených důvodů, a sám podepsat úmrtní list. Haines i Donoghue byli zděšení a něco takového rozhodně odmítli.⁶⁴ Krize v kanceláři premiéra však musela být opravdu obrovská, pokud byl Wilsonův doktor ochoten uvažovat o vraždě.

V jedné oblasti, ve které měla lady Falkenderová možná přímý vliv, byl vztah státu Izrael a Velké Británie. Baronka byla velmi nakloněna židovskému státu, a právě skrze ni kontaktovali izraelské představitelé britského premiéra a vedli neoficiální jednání. Joe Haines se domnívá, že to byla jediná oblast, kde baronka měla velký přímý vliv.⁶⁵ Nicméně i zde je její vliv asi nadhodnocen. Sám Wilson byl velmi proizraelský, je považován za nejproizraelsějšího premiéra ze všech. Takže nejspíše veškerá jednání, která lady Falkenderová měla s Izraelci, se děla s jeho požehnáním. Pravděpodobně Wilson používal lady Falkenderovou jako neoficiální kanál, jak obejít ministerstvo zahraniční, které bylo tradičně proarabské, a často si rozkazy od předsedy vlády přetlumočilo po svém. Příkladem, jak to asi probíhalo, může být díl satirického seriálu *Jistě, pane premiére*, u kterého lady Falkenderová působila jako poradkyně, „Vítězství pro demokracii“, ve kterém je rozkaz premiéra, aby se Velká Británie zdržela hlasování v OSN odsuzující stát Izrael, ministerstvem zahraničí ignorován a hlasuje pro odsouzení Izraele.⁶⁶

Jednou z otázek, kterou se zabývali svědci vztahu mezi Wilsonem a baronkou Falkenderovou, novináři i historici, je, jak si nad ním udržovala moc? Proč ji po mnoha překročeních autority i dobrých mravů nevyhodil? Wilsonovi životopisci Ben Pimlott a Phillip Ziegler to vysvětlují skrze Wilsonovu závislost na ní jako „politické ženě“ a skrze složitý vztah. Který se blížil vztahu mezi blahosklonným otcem a pubertální dcerou. Lady Falkenderová měla rozhodně jisté charisma, a i když si dokázala udělat spoustu nepřátel, měla i nemalou řadu obdivovatelů. Mezi její přívržence se počítali

62 Tamtéž, s. 153.

63 Tamtéž, s. 460.

64 HAINES, J., Glimmers..., s. 137.

65 Tamtéž, s. 141.

66 *Yes Prime Minister*, 6. díl, 1. série, vysíláno 13. února 1986 na BBC Two.

například poslanec Gerald Kaufman nebo ministr Tony Benn. I její kritik Bernard Donoughue si do deníku o ní zapsal: „Mnohem lepší politik než HW nebo většina ostatních poslanců.“⁶⁷ Jediným důvodem, proč nikdy nevstoupila do veřejné politiky a jenom ovlivňovala rozhodnutí ze zákulisí, je její nechut vystupovat na veřejnosti. Pokud by tak učinila, je jistá šance, že se mohla stát „labouristickou Margaret Thatcherovou“. Obě dámy měly mnoho společného, „tah na branku“, sklon říkat nepřijemné věci, vzbuzovat silnou loajalitu i nenávisť. Na rozdíl od lady Falkenderové však Thatcherová byla mnohem vyváženější a nikdy nebřečela na veřejnosti, pokud vůbec. Bylo to ke škodě Labouristické strany. Svou nelibost vystupovat na veřejnosti prokázala lady Falkenderová i ve sněmovně lordů, kam docházela jen na důležitá hlasování a nikdy veřejně nepromluvila.

Nečastější vysvětlení moci lady Falkenderové nad Haroldem Wilsonem se vysvětluje tím, že spolu měli sexuální poměr. Tyto drby se šířily po celém Whitehallu i Fleet Street, nicméně pro ně neexistují přímé důkazy. Wilson i baronka byli vždy velmi hákliví na jakékoliv zkažky, že spolu mají poměr. V roce 1967 Wilson zažaloval popovou skupinu The Move, která vydala promoční pohled k jejímu singlu *Flowers in the Rain*, jenž zobrazoval Wilsona s tehdy Marcíí Williamsovou v posteli. Soud Wilson vyhrál.⁶⁸ Phillip Ziegler popisuje historku, kdy Quintin Hogg, přední konzervativní politik, prohlásil, že na přední lavici labouristů je stejný počet nevěrníků jako mezi konzervativci. Zjevně to řekl bez toho, že by měl na mysli Wilsona nebo lady Falkenderovou, ta to ale zaslechla. Zavřela se do pokoje a nakonec vyšla „se slzami v očích, červenou tváří a lehce hysterická“. Wilson prý v reakci vypil skoro celou láhev brandy a řekl Georgi Cauntovi, jednomu ze svých poradců, že „Marcia je nezkažená jako čerstvý sníh“.⁶⁹ Stejnou historku popisuje ve svých pamětech i levicový novinář Geoffrey Goodman, jen s tím rozdílem, že je přesvědčen, že Hoggova narážka mířila přímo na Wilsona a Williamsovou.⁷⁰

Jediné, co ukazuje na poměr mezi Wilsonem a lady Falkenderovou, je příběh od Joea Hainese. Někdy během první Wilsonovy vlády premiér vyrazil se svou manželkou na večeri. Haines to sdělil tisku. Williamsová, když se to dozvěděla, se rozčílila, neboť to neschválila. Povolala Mary Wilsonovou k sobě domů, což již sama o sobě byla velká drzost, normálně se očekávalo, že pokud bude něco potřebovat, pojede ona za ní. Když paní Wilsonová dorazila, Williamsová jí sdělila: „Řeknu vám pouze jednu věc. V roce 1956 jsem šestkrát spala s vaším mužem a bylo to neuspokojivé.“⁷¹ Wilson samozřejmě všechno popřel a zdálo se, že jeho manželka mu uvěřila, stejně jako tehdy Haines. Na konci jejich rozhovoru, kdy Wilson popisoval Hainesovi celou příhodu, však Wilson řekl: „Tak, konečně shodila svoji atomovou bombu. Víc už mě zranit nemůže.“⁷²

67 DONOUGHUE, B., c. d., s. 24.

68 http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/magazine/6960296.stm [cit. 15. 03. 2017].

69 ZIEGLER, P., c. d., s. 158.

70 GOODMAN, G., c. d., s. 107–108.

71 HAINES, J., Glimmers, s. 53.

72 Tamtéž.

Samozřejmě tato příhoda není důkazem, že Wilson měl s lady Falkenderovou poměr. Jediným zdrojem je Joe Haines, ale i kdyby mluvil pravdu, pořád je tu možnost, že si vše vymyslela lady Falkenderová, aby Wilsona ranila. Společně s ostatními nárážkami to však ukazuje, že poměr mezi Wilsonem a lady Falkenderovou být skutečně mohl. Pravdu se zřejmě nikdy nedozvíme. Jisté je, že v době, kdy byl Wilson premiérem, vztah mezi nimi již rozhodně nebyl tělesný.

Poslední možností, jak si mohla lady Falkenderová udržet moc nad Wilsonem, bylo skrze finanční machinace. Baronka po celou dobu, co pracovala u Wilsona, měla na starost jeho finance, včetně darů od sponzorů. Je možné, že takto zapletla Wilsona, přes jeho nevědomost, do pochybných finančních operací a tím ho hrozila zničit.⁷³ Finanční skandál byl pro labouristického politika teoreticky mnohem výbušnější než skandál morální.

Lady Falkenderová, pokud nebyl po jejím, s oblibou poklepávala na svou kabelku a říkávala, že vše, co potřebuje k tomu, aby ho zničila, má tam. „Jediný telefonát do *Daily Mail* a je s ním konec. Zničím ho,“ říkávala svým kolegům.⁷⁴ Když dobří přátelé a lidé, které Wilson respektoval, se ho snažili přesvědčit, aby baronku propustil, odpovídal, že se neodvažuje čelit důsledkům.⁷⁵

Je možné, že jen nechtěl projít stresem, který by toto propuštění znamenalo. Wilson byl notoricky známý, že se jen těžko zbavoval lidí, kteří se stali spíše prokletím než požehnáním. Příkladem je George Brown, ministr pro ekonomické záležitosti a poté ministr zahraničí během první Wilsonovy vlády. George Brown byl nepochybně schopný politik, jeden z nejinteligentnějších lidí Wilsonovy vlády. Stal se však z něho těžký alkoholik. Přes jeho opilecké kousky Wilson se dlouho nemohl rozhoupat k tomu, aby ho vyhodil. Nakonec sám Brown podal rezignaci po jednom obzvlášť trpném opileckém výbuchu.⁷⁶

Konec konců jak si lady Falkenderová udržovala moc nad premiérem, je celkem jedno, neboť důležitým faktem je, že tu moc měla. Její vliv na premiéra byl obrovský, a i když asi přímo neovlivňovala politiku vlády, byla klíčovým členem jeho týmu, pomáhala řídit jeho pozici a její nevhodné chování mělo negativní efekt na fungování premiéřské kanceláře. Jejímu vlivu se nevyrovnal žádný jiný poradce premiéra, ať Harolda Wilsona, nebo kohokoliv jiného.

ZÁVĚR

Marcia Williamssová, později známá jako lady Falkenderová, patří mezi jedny z nejkontroverznějších osobností poválečné britské politiky. Její obrovský vliv na premiéra Harolda Wilsona je nezpochybnitelný. Přestože zřejmě neovlivňovala přímo britskou politiku — na to byl britský kabinetní systém příliš silný a Harold Wilson si přece jenom dokázal v těchto případech prosadit svou —, její kontrola harmono-

⁷³ Tamtéž, s. 150–164.

⁷⁴ Tamtéž, s. 135.

⁷⁵ DONOUGHUE, B., c. d., s. 14.

⁷⁶ SANDBROOK, D., *White Heat...*, s. 517.

gramu, financí přístupu a udílení pozornosti předsedy vlády z ní dělaly velmi mocnou osobu.

V počátcích její kontribuce byla rozhodně pozitivní. Dokázala letargického a spíše spokojeného Wilsona vyburcovat k boji, takže se nakonec stal lídrem Labouristické strany a posléze premiérem. Byla mu věrnou průvodkyní a rádkyní v bezlístných stranických půtkách a frakčních bojích, které patřily ke koloritu labouristického hnutí. Její napojení na řadové členy a poslance bylo její největší předností. I když tvrzení, že bez ní by se Harold Wilson nestal premiérem, je nejspíš přehnané, je pravdou, že mu cestu na vrchol politiky velmi ulehčila.

Taktéž v prvních letech Wilsonovy vlády byla velkým přínosem. Vedla válku se státní správou o to, kdo bude mít rozhodující vliv — stálá státní správa, nebo jmenovaní poradci. Její konečné vítězství znamenalo, že navrch získali poradci, čímž ulehčila život i budoucím předsedům vlád, jelikož ti se mohli spolehnout na lidi, kterým věřili.

Personální i politické rady v tomto období Williamsově bývaly dobré a právem si vysloužila místo přední premiérské poradkyně i neoficiální vůdkyně „kabinetu v kuchyni“. Na její rady si nikdo nemohl stěžovat. Problémem byla spíše její osobnost. S nikým si „nebrala servítky“, měla ve zvyku říkat to, co si myslí, ač to mohlo být považováno za drzé či hrubé. Williamsová často řvala i na premiéra a měla sklon k hysterickým výlevům. Tyto její vlastnosti vedly k tomu, že si vytvořila mnoho nepřátel.

V letech 1970–1974, kdy se labouristé ocitli v opozici, přestala docházet do kanceláře a stále více pracovala z domova. Důsledkem toho ztratila kontakty s řadovými poslanci i členy Labouristické strany a její schopnost udílet dobré rady se velmi zmenšila. Taktéž její chování se čím dál častěji dostávalo za hranu únosnosti. Přesto, pokud bychom hodnotili její přínos do roku 1974, převažovaly by pozitivní aspekty.

Během druhé Wilsonovy vlády však začaly narůstat problémy spojené s ní a celkově poškodily jak její odkaz, tak odkaz premiéra Wilsona. Její nepřátelství s dalšími dvěma klíčovými poradci předsedy vlády, s Joem Hainesem a Bernardem Donoghue, vedlo k takřka paralýze premiérské kanceláře. To rozhodně přispělo k neefektivitě Wilsonovy druhé vlády, jelikož místo toho, aby premiér řešil problémy země, musel neustále urovnávat půtky mezi jeho podřízenými.

S tímto obdobím jsou spojeny i tři velké skandály, které ubraly na reputaci Williamsově i Wilsona. Prvním byl skandál ohledně pozemkových spekulací, ve kterém figuroval bratr Williamsově. Nepřátelsky naladěný tisk a řada nešťastných rozhodnutí vedla k tomu, že se do skandálu zamotal jak premiér, tak jeho poradkyně. Nakonec se ukázalo, že se nikdo ničeho protizákonného nedopustil. Pocit selhání a nepřátelství mezi Wilsonem a britským tiskem však zůstal.

To pravděpodobně vedlo k druhému skandálu. Zřejmě ve snaze se tisku pomstít a odměnit Williamsovou za prožité utrpení, se Wilson rozhodl ji povýšit do šlechtického stavu. Proti tomu protestovali jeho poradci, státní správa, lordi i Buckinghamský palác. Přes přání všech Wilson udělil Williamsově baronský titul a učinil z ní lady Falkenderovou. Bouře v tisku byla obrovská.

Posledním a zřejmě největším skandálem byla aféra takzvaného „levandulového seznamu“. Jednalo se o listinu vyznamenání, která Wilson udělil při příležitosti své rezignace. Na seznamu se nacházela jména řady lidí, kteří osobně nesloužili premiérovi ani neměli nic společného s Labouristickou stranou, což představovalo hlediska

pro dvě kategorie lidí tradičně odměňovaných odstupujícími premiéry. Brzy se objevily zprávy, že tato jména dodala na seznam lady Falkenderová, jelikož většina z nich byla na ni nějak napojená. Je velmi pravděpodobné, že baronka přispěla několika jmény na seznam, jak naznačují svědectví několika lidí kolem premiéra. Nicméně konečnou politickou odpovědnost za seznam měl Wilson. Tato kauza trvale poškodila odkaz a pověst premiéra.

Mnoho lidí se snažilo dopátrat odpovědi na otázku: Jak si lady Falkenderová udržovala moc nad Wilsonem? V podstatě existují tři možnosti. Zaprvé lady Falkenderová dokázala vyvinout na premiéra tlak pouze silou své osobnosti. Zadruhé Wilson a baronka spolu měli poměr, který poté ona využívala k jeho ovládnutí. Poslední verze pracuje s tím, že lady Falkenderová měla na starost Wilsonovy finance a tím i možnost ho zamotat do pochybných transakcí, které poté mohla využít k jeho ovládnutí. Pro verze dvě a tři neexistují žádné přímé důkazy, jenom klepy a pomluvy. Nakonec je celkem jedno, jak baronka Falkenderová získala a udržovala moc nad Wilsonem, důležité je, že tuto moc měla.

Příběh Marcii Williamsové názorně ukazuje pozitiva i negativa působení poradců odpovědných pouze politikovi, který si je vybral. Jsou nezávislí na okolních tlacích, a pokud mají jeho plnou důvěru, můžou mu udělat dobré a důležité, někdy však nepříjemné rady. Dokážou mu pomoci dosáhnout velkých úspěchů a dostat z něj to nejlepší, starat se o oblasti, na které politik nemá talent či se o ně nezajímá. Zároveň však tito nikým nevolení poradci mohou ovládnout svého nadřízeného do té míry, že se stanou přítěží.

Hodnocení lady Falkenderové je tak velmi rozporuplné. Její přínos pro Wilsona a pro Labouristickou stranu byl do roku 1970 a možná i do roku 1974 značný. Dokázala také vybojovat na zkorumpované státní správě pravomoci pro politické poradce, čímž ulehčila fungování dalším vládám, jak labouristickým tak konzervativním.

Poslední léta jejího působení však vymazala jakoukoliv pověst schopné, ale někdy přímé rádkyně. Obtočila jí legenda manipulativní ženy, jež skrze scény a řev ovládá premiéra a je schopna z něj dostat velké koncese. Baronka Falkenderová tak zůstává zářným i varujícím příkladem britských politických dějin.

ABSTRAKT

„POLITICKÁ ŽENA“ PREMIÉRA

VZTAH HAROLDA WILSONA A MARCII WILLIAMSOVÉ

Marcia Williamsová, později známá jako lady Falkenderová, byla klíčovou poradkyní britského premiéra Harolda Wilsona. Začínala u něj jako sekretářka, postupně se vypracovala na jeho hlavní spolupracovnici. Během své kariéry byla pozitivním i negativním vlivem na předsedu vlády. Pomohla Wilsonovi se stát lídrem Labouristické strany a poté premiérem, byla mu věrnou rádkyní a ředitelkou jeho kanceláře. Její osobnost však vedla k tomu, že se časem stala spíše přítěží. Zvláště během druhé vlády Harolda Wilsona, kdy se stala centrem několika skandálů, které poškodily jak její pověst, tak premiéřův odkaz. Lady Falkenderová tak zůstává velmi kontroverzní osobou britských politických dějin.

KLÍČOVÁ SLOVA

Velká Británie; Harold Wilson; Marcia Williamsová; lady Falkenderová; Labouristická strana; političtí poradci

ABSTRACT**PRIME MINISTER'S "POLITICAL WIFE"****THE RELATIONSHIP OF HAROLD WILSON AND MARCIA WILLIAMS**

Marcia Williams, later known as lady Falkender, was a key adviser to the British Prime Minister Harold Wilson. She began working for him as a secretary and over time became his main associate. During her career when she was both a positive and a negative influence on the Prime Minister. She helped Wilson to become the Labour Party leader and the Prime Minister, she was a loyal counsel and manager of his office. Her personality led to the fact, that over time she became a liability. Especially during second Wilson's term in office, when she became a centre of several scandals, which damaged her reputation and Prime Minister's legacy. Lady Falkender therefore remains a controversial individual of the British political history.

KEYWORDS

Great Britain; Harold Wilson; Marcia Williams; Lady Falkender; Labour Party; political advisers

Ondřej Šmigol

Institute of World History, Faculty of Arts, Charles University

o.smigol@gmail.com